

Lausunto

26.10.2023

VN/20785/2023

VN/20785/2023-OKM-96

Sivistysvaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Esitykseen sisältyy opintorahan eri määrien indeksijäädytys, jonka seurauksena opintorahan reaalin arvo laskisi noin 10 prosenttia vuoteen 2027 mennessä. Jäädytyksen vaikutus olisi euromääräisesti suurin itsenäisesti asuvalla 18 vuotta täyttäneellä opiskelijalla (enintään n. 32 euroa kuukaudessa). Vastavasti esim. itsenäisesti asuvan 17-vuotiaan muussa kuin korkeakoulussa opiskelevan opintorahaan vaikutus olisi enimmillään lähes 26 euroa kuukaudessa ja vanhempana luona asuvilla 20 vuotta täyttäneillä opiskelijoilla vaikutus olisi enimmillään 23 euroa kuukaudessa.

Toteutettavaa indeksitarkistusten jäädytystä ei ole tarkoitus kompensoida myöhemmin vaan muutos on tarkoitettu pysyväksi. Kansaneläkeindeksin saavuttaessa pisteluvun 2009 indeksitarkistusten jäädytys lakkaisi ja ehdotetussa laissa mainitut, jäädytyksen piirissä olevat etuudet ja rahamäärät nousisivat tämän jälkeen voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Käytännössä opintorahojen määrät tulisi säätää tuolloin nykytasolle.

Perusturvan riittävyttä arvioivien THL:n raporttien (THL 6/2019 ja THL 3/2023) mukaan opintotuki ja asumistuki yhdessä takaavat opiskelijalle minimikulutuksen. Siten opintorahan ostovoiman heikkeneminen yhdessä asumistuen ehtojen muutosten kanssa johtaa siihen, että opintotuki ja asumistuki eivät enää yhdessä turvaisi päätoimiselle opiskelijalle minimikulutusta.

Opiskelijoiden tarve opintolainaan ja työtuloihin tulee kasvamaan, jos opintorahan ostovoima heikkenee ja asumistuen kattavuus pienenee. Opintotuessa huomioonotettavia opiskelijan omia tulorajoja on viimeksi korotettu 1.1.2023, mikä mahdollistaa aiempaa enemmän työtuloja ilman että sillä on vaikutusta opintotukeen. Opintolainan valtiontakauksen määrien korottaminen edellyttää lakimuutosta. Kaikkein pienituloisimmilla myöskin toimeentulotuen tarve voi kasvaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena sitä, että päätoimiset opiskelijat joutuisivat turvautumaan toimeentulotukeen. Toimeentulo tulee lähtökohtaisesti turvata ensisijaisella etuudella eli opintotuella.

Esityksessä ehdotetaan myös lastenhoidon tukien indeksijäädytystä. Lastenhoidontuet ovat perheille varhaiskasvatuspalveluitten sijasta myönnettäviä vaihtoehtoisia tukimuotoja pienten lasten hoidon järjestämiseksi. Esityksen mukaan lastenhoidontuissa jäädytyksen vaikutus olisi euromääräisesti suurin alle 3-

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

vuotiaasta lapsesta maksettavan kotihoidon tuen hoitorahan kohdalla, enimmillään lähes 43 euroa kuukaudessa. Kotihoidon tuen tulosidonnaiseen hoitolisään jäädytyksen vaikutus olisi enimmillään n. 23 euroa kuukaudessa. Pienituloisessa, täyttä hoitolisää saavassa perheessä, vaikutus voisi olla siten noin 66 euroa kuukaudessa tai enemmän – perheen hoitorahaan oikeuttavien lasten lukumäärästä ja etuuskauden pituudesta riippuen. Näin huomattava tuen muutos voi vaikuttaa perheiden päätökseen kotihoidon tuen käytöstä siten, että pieniä lapsia saattaa ministeriön käsityksen mukaan siirtyä nykyistä enemmän varhaiskasvatuksen piiriin. Varhaiskasvatuksen kustannukset ovat alle 3-vuotiaitten lasten kohdalla huomattavasti korkeammat kuin 3 vuotta täyttäneitten lasten kohdalla. Alle 3-vuotiaan lapsen varhaiskasvatuspaikan vuosikustannus oli vuonna 2021 noin 19 350 euroa, kun vastaavasti kolme vuotta täyttäneen lapsen kokoaikaisen varhaiskasvatuksen vuosikustannus oli noin 11 528 euroa. Myös yksityisen hoidon tuen indeksijäädytys saattaa lisätä julkisen varhaiskasvatuksen käyttöä, jos asiakasmaksut yksityisessä varhaiskasvatuksessa nousevat ja ero julkisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksuihin verrattuna kasvaa merkittävästi. Esityksessä ole arvioitu lastenhoidontukien indeksijäädytysten lapsivaikutuksia. Esitykseen sisältyvät lapsilisien korotukset voivat kuitenkin parantaa lapsiperheiden taloudellista tilannetta, vaikkakaan esityksen mukaan lapsilisien korotukset eivät vastaa indeksitarkistusten tekemättä jättämisestä aiheutuvaa menetystä.

Hallitus on ohjelmassaan osana ns. perhepakettia varannut määrärahan opintorahan huoltajakorotuksen kehittämiseen, mikä mahdollistaa tasokorotuksen opintorahan huoltajakorotukseen. Tasokorotus kompensoisi osaltaan indeksitarkistuksen jäädytyksen vaikutuksia lasta huoltavien opiskelijoiden toimeentuloon. Opintolainan valtiontakauksen määriä on myös tarpeen korottaa päätoimisten opiskeluedellytysten turvaamiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Neuvotteleva virkamies Virpi Hiltunen

Jakelu Sivistysvaliokunta

Tiedoksi OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Rosanna Blomster